حڪومت سنڌ

آبپاشي کاتو

44 ميل ريگيوليٽر ڊيزرٽ ڪئنال جي مرمت ۽ ٻيهر بحالي لاءِ

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي جو خلاصو

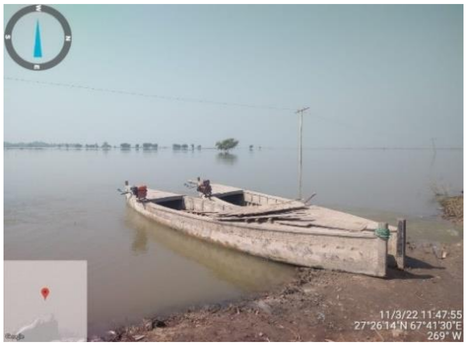

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيلِيٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اِي آر پي)

ISO 9001 Certified

آگسٽ 2023

پروگرام تي عملدرآمد وارو شعبو

ايس ايف اي آر پي (آبپاشي ڪاتو)

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پروجيڪٽ

ايسوسئيٽڊ ڪنسلٽنگ انجنيئرس ا

ريجنل آفيس (ڏکڻ)

ڊي-288، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34141172، 34141173،

34141174، فيڪس: (92-21) 34141175

اِي ميل :

اِي ميل: acesouth@gmail.com; www.acepakistan.com

پروجيڪٽ آفيس:

ڊي-266، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34125202

اي-ميل: 50dams@gmail.com

خلاصو

تجويز ڪيل پروجيڪٽ (سنڌ فِلڊ ايمرجنسي رِيهيبلِيٽيشن پروجيڪٽ-ايس ايف اِي آر پي) ٻوڏ کان بچاءُ واري نظام، آبپاشي ۽ پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ بهتري آڻيندو، ننڍن ڊيمن جي مرمت ڪندو ۽ اوچتي ٻوڏ جي نتيجي ۾ ٿيندڙ تباهي کي گهٽائڻ لاءِ ننڍا نوان ڊيم/پاڻيءَ کي روڪيندڙ بند ٺاهيندو.

انهيءَ کان علاوه، تجويز ٿيل سرگرمين تي عملدرآمد ڪرڻ سان 12000000 ماڻهن جي آبادي، 1810000 گهرَ ۽ 3770000 ايڪڙ پوک طوفاني برساتن کان بچي ويندا.

هن پروجيڪٽ جا پنج مکيہ جزا آهن: جزو 1 : بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ، جزو 2: آمدني جي ذريعن لاءِ مدد ڏيڻ، جزو 3: قدرتي آفتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ فني مدد لاءِ ادارن کي مضبوط بنائڻ، جزو 4: پروجيڪٽ جي انتظام ۽ عملدرآمد جو خرچ، ۽ جزو 5: هنگامي حالتن جو ترت تدارڪ ڪرڻ.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اِي ايس ايم پي) ماحولياتي ۽ سماجي اثرن ۽ انهن اثرن کي گهٽائڻ واري جزي- 1 جي نمائندگي ڪري ٿو جنهن ۾ ذيلي پروجيڪٽ/ماتحت جزا بشمول ٻوڏ کان بچاءَ بند جي نظام جي مرمت ۽ بحالي شامل آهن. 44 هون ميل ريگيوليٽر ڊيزرٽ ڪئنال جي مرمت ۽ بحالي هن ذيلي جزي جو حصو آهي.

بحالي ۽ مرمت وارا ڪم موجوده ڪل ايراضي تائين محدود آهن انهي ڪري تجويز ڪيل پروجيڪٽ جا هن علائقي تي ڪجھ معمولي ناڪاري ماحولياتي اثر پوندا پر انهن جي نوعيت اهڙي آهي جو انهن جي تلافي ڪري سگهجي ٿي، اهي انهي خاص ايراضي تائين رهندا ۽ عارضي هوندا.

انهي ڪري هي ذيلي پروجيڪٽ، سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبليٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام واري منصوبي (اِي ايس ايم پي) جي وچٿرن امڪاني خطرن جي درجي ۾ اچي ٿو. موجوده اي ايس ايم منصوبو انهي وچٿري خدشي جي ضرورتن جو پورائو ڪرڻ لاءِ تيار ڪيو ويو آهي.

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام منصوبي ۾ شروعاتي ڇنڊڇاڻ جي طئہ ٿيل معيار مطابق، تجويز ڪيل پروجيڪٽ تي عملدرآمد ٿيڻ سان گهٽ درجي جا ماحولياتي ۽ سماجي اثرَ پوندا. امڪان آهي تہ اهي خدشا عارضي رهندا، انهن جي تلافي ڪري سگهبي ۽ پروجيڪٽ جي تجويز ڪيل علائقن تي انهن جا اثر ڊگهي عرصي تائين نہ رهندا. انهي ڪري اي ايس ايم پي ڪي عالمي بئنڪ جي بچاءُ ۽ تحفظ واري ٽيم جي صلاحُن سان تيار ڪيو ويو آهي تہ جيئن ذيلي پروجيڪٽ ۾ گهٽ نوعيت جي خدشن جو تدارڪ ڪري سگهجي.

سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي- اِي پي اي مطابق: تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ، بحالي ۽ مرمت وارن ڪمن جي ڪري سنڌ ۾ ماحولياتي تحفظ (اِي پي اي) واري قانون 2014 جي دفعہ 20 جي دائري ۾ اچي ٿو. انهي ڪري ماحولياتي ۽ سماجي انتظام وارو منصوبو ناهي، سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي وٽ جمع ڪرايو ويو آهي ۽ انهن کان ’ڪوبہ اعتراض ناهي سرٽفيڪيٽ‘ يا اين او سي ورتو ويو آهي.

ان کان علاوہ، ماحولياتي ۽ سماجي معاملن جي هڪڙي فهرست وسيلي ذيلي پروجيڪٽ جي ڇنڊڇاڻ عمل ۾ آندي وئي. انفرادي فهرستون پرڻ لاءِ سروي ڪيا ويا ۽ انهي سروي دوران ماحولياتي ۽ سماجي خدشن جي هڪ سمري بہ قلمبند ڪئي وئي. بحالي ۽ مرمت جا وڏا ڪم ڪل ايراضي تائين محدود رهندا. انهي ايراضي اندر عوامي استعمال جي ڪنهن عمارت يا ڪاروباري سرگرمين جو ڪو وجود ناهي.

جڏهن تہ تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ جي وچ واري هنڌ 500 فوٽن تي اڻ سڌي طور ناڪاري اثرن جو ڪاٿو لڳايو ويو آهي، يعني،44 هون ميل ريگيوليٽر ڊيزرٽ ڪئنال جي مرمت/ٻيهر تعمير واري هنڌ (مرڪزي ليڪ جي ٻنهي پاسن کان 250 فوٽن تي). ذيلي پروجيڪٽ ويجهو (500 ميٽرن تائين) قديم آثارن جي ڪابہ جاءِ نہ ڏٺي وئي ۽ ڪي بہ قدرتي ثقافتي وسيلا ذيلي پروجيڪٽ واري هنڌ يا انهي جي پسگردائي ۾ نظر نہ آيا جن جو اڏاوتي ڪمن جي نتيجي ۾ متاثر ٿيڻ جو امڪان هجي.

اڏاوتي ڪمن واري علائقي ۾ ڪوبہ قبرستان ناهي. بحالي لاءِ تجويز ڪيل علائقي پرسان ڪجھ ڳوٺ ڏٺا ويا پر اهي ايراضي کان ٻاهر آهن. اڏاوت واري مرحلي ۾ سماجي طور حساس جايون جهڙوڪ: مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت مرڪز ۽ قبرستان وغيره اڻ سڌي طرح متاثر ٿيڻ جو امڪان آهي پر اهو اثر عارضي آهي، (نقصان گهٽائيندڙ تدبيرون اختيار ڪرڻ سان) انهن جي تلافي ٿي سگهي ٿي ۽ اهي گهٽ اهميت رکندڙ- ٿوري مدي لاءِ آهن.

ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي ۾ ڪي بہ تحفظ ڏنل ٻيلا ڪونہ ڏٺا ويا. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي جي ۾ ڪنهن مخصوص نباتات يا جانورن جو ڪوبہ خطري ۾ پيل قسم نہ ڏٺو ويو.

جيڪب آباد ضلعي جي زميني ايراضي گهڻي ڀاڱي يڪسان ۽ جاگرافي سڌن پٽن تي مشتمل آهي جيڪا سنڌوندي جي لٽاسي مٽي وارن ميدانن مان پيدا ٿي آهي.

هي ضلعو سمنڊ جي سطح کان سراسري طور 50 ميٽر بلند آهي. ضلعي جي الهندي سرحد ڪوهستان واري علائقي سان ملي ٿي. هن سموري علائقي جي زمين تي لٽاسي مٽيءَ وارو تھ چڙهيل آهي جيڪو ميمل ۽ گل ٻوٽا پيدا ٿيڻ واري ٿئين ۽ آخري دؤر سان تعلق رکي ٿو. سنڌو درياءَ جي لٽاسي مٽي هن علائقي جي زمينن واري گروپ ۾ مکيہ گروپ آهي. اها مٽي آلي، چيڪي ۽ ٿوري گهڻي سِم واري آهي.

ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي 2 اي واري حصي ۾ اچي ٿي ۽ انهي زمين جي زلزلي جنبش ماپ (پِي جِي اي) هڪٻئي ڪان مختلف آهي جيڪا 0.08 ڪان وٺي 0.16 تائين آهي (پاڪستان بلڊنگ ڪنٽرول ڪوڊ آف پاڪستان 2007). اهو وچٽري نقصان جي خدشي وارو علائقو آهي يعني اهي علائقا جيڪي ايراضي ۾ اچن ٿا تن ۾ زلزلي اچڻ جو ٿورو امڪان آهي. آبهوا جي لحاظ ڪان جيڪب آباد ضلعو سنڌ جي مٿاهين پاڳي سان واسطو رکي ٿو جنهن کي سِرو سڏيو ويندو آهي.

هي علائقو ڌرتي جي گرم ترين خِطن ۾ شمار ٿئي ٿو، تنهنڪري جيڪب آباد جي آبهوا گرم ۽ خشڪ آهي. هيءُ دنيا جي گرم مان گرم جاءِ آهي. هن ضلعي ۾ برساتن پوڻ جي سراسري ماپ 24 ملي ميٽر ڪان 72 ملي ميٽر تائين آهي.

ذيلي پروجيڪٽ جي مختلف علائقن مان زميني نمونا وٺڻ جو ڪم (ايس اِي پي اي ڪان منظورشده) ڊَڪام پاڪستان ليبارٽري سرانجام ڏنو. سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوالٽي اسٽئنبرڊ 2016 (ايس اِي ڪيو ايس) پٽاندر انهن زميني نمونن جي چڪاس ڪئي وئي.

پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ حفاظت کي يقيني بڻايو ويندو تہ جيئن بيمارين ۽ حادثن ڪان بچي سگهجي ۽ گڏوگڏ مزدورن ۽ ڳوناٽن کي صحت-صفائي جي جاڻ ڏيڻ، صفائي سٿرائي لاءِ قدم کڻڻ، هنگامي بنيادن تي ترت سهائتا جي طريقن تي عمل ڪرڻ، صفائي جون گهربل سهولتون ڏيڻ، پيئڻ جو صاف پاڻي ۽ مزدورن لاءِ گند جي دېن جي فراهمي جي مستقل چڪاس ڪئي ويندي. هي سمورا ڪم ايس ايف اي آر پي لاءِ خاص طور تيار ڪيل ليبر مئنجمنٽ پراسيجر پٽاندر آهن.

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پراجيڪٽ (ايس ايف اِي آر پي) توڙي موجوده ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ عملدرآمد وارو شعبو يا پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پِي آءِ يُو) سنڌ جو آبپاشي کاتو ذميوار هوندو جنهن جو سربراهہ پراجيڪٽ ڊائريڪٽر آهي. پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پِي آءِ يُو) ۾ ڪنسٽرڪشن سپروئيزن ڪنسلٽنٽ (سِي ايس سِي) کي بہ شامل ڪيو ويو آهي جيڪو اڏاوتي ڪمن جي نگراني لاءِ ذميوار هوندو.

آخر ۾، اڏاوتي ڪمن جي ٺيڪيدار وٽ، نقصان کي گهٽ ڪرڻ وارا قدم سرانجام ڏيڻ ۽ موجوده اي ايس ايم پي ۾ واضح ڪيل ھين ضرورتن جي پورائي لاءِ ماحولياتي، سماجي، صحت ۽ تحفظ جو/ ليبر آفيسر هوندو.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي تي عملدرآمد لاءِ -/5869600 روپين جي ڊار بجيٽ رکي وئي آهي. ذيلي پروجيڪٽ لاءِ ڳوٺاڻن جي عام سهائتا واسطي -/700000 روپيه رکيا ويا آهن. انهي کي اِي ايس ايم پي جي بل ۾ رقم واري عارضي اسم طور ضم ڪيو ويو آهي.